

Anadolu Selçuklu Devleti ve Sultanları

Anadolu Selçuklu Devleti (1077-1308)

Kutalmışoğlu Süleymanşâh Devri (1077-1086)

- Melikşâh tarafından Anadolu'nun fethine memur edilen Süleymanşâh kısa zamanda İznik'e kadar bütün Anadolu'yu ele geçirerek 1077 tarihinde devletini kurdu.
- Rey'deki Büyük Selçuklu Sultanı'na bağlı olarak Anadolu'ya hâkim olan Süleymanşâh Bizans'ın içindeki durumundan faydalanmak suretiyle sık sık Bizans'ın içişlerine karışmaya, taht kavgalarında politikası icabı bazı imparatorlara destek olmaya başladı.
- Bu arada kardeşi Mansur'un isyanını Sultan Melikşâh'ın Emîr Porsuk komutasında gönderdiği kuvvetin de yardımıyla yendi.
- 1085 yılında ani bir baskınla Antakya Kalesi'ni aldı.
- Ancak Antakya'nın fethi, Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş'la arasının açılmasına sebep oldu.
- Sultan Tutuş ve müttefiki Artuk Bey, Süleymanşâh'ı Halep yakınlarında yendiler.
- Süleymanşâh üzüntüsünden intihar etti (1086).
- Süleymanşâh, Antakya seferine çıkarken idareyi İznik'te komutanlarından Ebu'l-Kasım'a bırakmıştı.
- Süleymanşâh'ın ölümünden sonra Ebu'l-Kasım'ın bağımsız hareketlerinden şüphelenen Melikşâh, Porsuk ve Emîr Bozan komutasında Anadolu'ya birlikte gönderdi.
- Affını istedi ise de Bozan tarafından öldürüldü (1092).
- Aynı tarihlerde Sultan Melikşâh'ın ölümü üzerine serbest bırakılan Süleymanşâh'ın oğlu Kılıç Arslan Anadolu'ya gelerek babasının mirasına sahip oldu (1092).

I. Kılıç Arslan (1092-1107)

- ♦ Kılıç Arslan, Ege'de oldukça kuvvetlenen Çakan Bey (Çaka Bey)'i ortadan kaldırdıktan (1097) sonra Malatya'ya giderek burasını kuşattı.
- ♦ Ancak bu sırada büyük Haçlı ordusunun Anadolu'ya ayak bastığını duyarak İznik önlerine geldiyse de sayıca üstün Haçlılar karşısında Anadolu'ya çekildi.
- ♦ Eskişehir önlerinde tekrar şansını deneyen Kılıç Arslan, Haçlı ordusunu Antakya'ya ulaşıncaya kadar gerilla savaşlarıyla rahatsız etti.
- ♦ Haçlılar büyük zayıat vermelerine rağmen boydan boya Anadolu'yu geçerek Antakya, Kudüs ve Urfa taraflarını alıp buralarda krallık, kontluk, prinkepslik kurdular.
- ♦ Bu arada Haçlılar'ın arkasından gelen Bizanslılar da Batı Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz sahil kesimini tekrar kontrollerine almayı başarmışlardı.
- ♦ Elinde yalnızca İç Anadolu kalan Sultan I. Kılıç Arslan başkenti Konya'ya getirdi.
- ♦ Daha sonra Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bazı şehirler üzerine yürüdü.

- ◆ Bu yüzden Musul Atabeki Çavlı, Artuklu İl-Gazi ve Suriye Meliki Rıdvan Kılıç Arslan'ın üzerine yürüdüler.
- ◆ Suriye'de Habur Suyu kenarında yapılan savaşı kaybeden Kılıç Arslan Habur'u geçerken boğuldu (1107).
- ◆ Yerine oğlu Mes'ud geçtiyse de diğer kardeşi Şehinşâh O'nu tanımadı.
- ◆ Taht kavgası 1116'ya kadar sürdü.

Sultan I. Mes'ud (1116-1155)

- ✓ Sultan Mes'ud başlangıçta Dânişmendli Ahmed Gazi'nin egemenliğini tanımak zorunda kalmıştı.
- ✓ Ancak O'nun ölümünden sonra (1134) bağımsız hareket etmeye başladı.
- ✓ Anadolu'daki Selçuklu hâkimiyetini yeniden kurmaya çalıştı.
- ✓ Ancak yeniden başlayan Haçlı Seferi (II. Haçlı Seferi), bu projesini önledi.
- ✓ III. Konrad idaresinden Alman kuvvetlerini Ceyhan önünde 1147 tarihinde bozguna uğratan Sultan Mes'ud, VII. Lui idaresindeki Fransız ordusunu da önce Yalvaç, daha sonra Batı Toroslar'da Kazkbeli'nde yenerek büyük bir zafer kazandı.
- ✓ Ermeniler'in hâkim olduğu Maraş-Elbistan taraflarını da ele geçiren Sultan Mes'ud bir ara Konya'ya kadar gelen Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'u da durdurmayı başarmıştı.
- ✓ Ölümünden sonra yerine oğlu Sultan II. Kılıç Arslan geçti

Sultan II. Kılıç Arslan (1155-1192)

- ▶ Sultan Kılıç Arslan saltanatının ilk yıllarında kardeşleri, Dânişmendli Yağıbasan ve Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'la uğraştı.
- ▶ Bizans'ın batıdaki meşguliyetinden faydalanarak Anadolu'da birliği sağladı.
- ▶ En büyük rakibi Nureddin Mahmud Zengî'nin de ölümü (1174) üzerine Batı Anadolu ve Marmara dışında bütün Anadolu'ya sahip oldu.
- ▶ Bizans İmparatoru Manuel Komnenos, Kılıç Arslan tehlikesini ortadan kaldırabilmek amacıyla büyük orduyla hareket geçti.
- ▶ Sultan II. Kılıç Arslan, Bizans ordusunu, Bizanslı ve Avrupalı tarihçileri "Miryokefalon" felâketi olarak nitelendirdikleri savaşta Yalvaç-Karamıkbeli'nde ağır bir yenilgiye uğrattı.
- ▶ Bu büyük zafer Anadolu'nun Türkleşmesinde büyük önem taşır. Bu tarihten itibaren artık Bizans Türkler'e karşı bir saldırı politikası takip edemeyecektir.
- ▶ Bu zaferle Batı Anadolu ve Eskişehir ilerisindeki bölgeler Türk fethine açılmıştır.
- ▶ Türk orduları kısa zamanda Ege Denizi'ne kadar olan bölgede sayısız şehirleri ele geçirdiler.
- ▶ Sultan Kılıç Arslan saltanatının sonlarına doğru ülkesini eski Türk geleneklerine uyarak 11 oğlu arasında paylaştırdı.
- ▶ Ancak oğulları arasında şiddetli mücadeleler başladı.
- ▶ Bu sırada III. Haçlı Seferi başlamış ve Frederick Barbarossa büyük bir ordu ile Anadolu'ya girmiştir.
- ▶ Ancak Silifke Çayı'nda Alman İmparatoru'nun ölümü, Anadolu Türklüğü'nü yeni bir felaketten kurtarmış oldu.

- ▶ Ülke taht kavgası içinde iken Kılıç Arslan öldü (1192).

I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1192-1211)

- Babasının yerine tahta çıkan I. Gıyaseddin Keyhüsrev, kardeşi Süleymanşâh'ın baskısı üzerine Bizans'a giderek yardım almayı amaçlıyordu.
- Ancak istediği yardımı alamadı. Bu sırada IV. Haçlı Seferi sonunda Lâtinler İstanbul'u ele geçirmişlerdi.
- Birinci Gıyaseddin Keyhüsrev de böylece Anadolu'ya geçti.
- Aynı tarihlerde kardeşinin de ölümü üzerine Selçuklu emîrleri tahta davet ettiler.
- Saltanatı zamanında Pontus (Trabzon) Rum Devleti İmparatoru III. Aleksios'u yendi, 1207 yılında Antalya'yı aldı.
- Ermeni Kralı II. Leon'u yendi. Eyyûbîler'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya yayılmalarını önledi.
- İznik Rum İmparatoru Laskaris'le yaptığı Alaşehir Savaşı'nda şehit düştü (1211).

I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)

- Devrin en önemli olayı 1214 tarihinde Sinop'un zaptıdır. İzzeddin Keykâvus, Anadolu'daki Selçuklu hâkimiyetini pekiştirmiştir.

I. Alâaddin Keykûbâd (1220-1237)

- Kardeşinin ölümü üzerine tahta çıkan Alâaddin Keykûbâd, Anadolu Selçuklu Sultanları'nın en büyüklerinden birisidir.
- Anadolu'da Türk birliğini büyük ölçüde gerçekleştiren Sultan Alâaddin Keykûbâd Antalya yakınlarındaki Kolonoros Kalesi'ni alarak burasına kendi adını verdi (Alâiye, daha sonra Alanya).
- Kırım'daki önemli bir ticaret merkezi olan Suğdak üzerine, Sinop'taki tersanelerde yaptırılan gemilerle bir donanma gönderen Sultan Alâaddin Keukûbâd, burayı ele geçirdi.
- Kıpçak ülkesi Sultan'ın egemenliğini tanıdı (1226). Ermeni Kralı vergiye bağlandı.
- Cengiz Han ordularının önünden kaçarak Anadolu'ya gelen Harezmşah Celâleddin'in Anadolu'yu ele geçirme emeli karşısında onunla savaşa tutuşarak, 1230 tarihinde Yassıçemen Savaşı'nda yendi.
- Kaçan Harezmşah Celâleddin Van civarında öldürüldü. Doğu sınırlarını emniyet altına almak için, kaleleri tamir ettirdi. Asker ve mühimmat bakımından takviye etti.
- Doğuda büyük bir müdafaa zinciri oluşturdu. Ayrıca Moğol Hakanı Ögedey'e elçi göndererek antlaşma yaptı.
- Böylece Moğollar'ın tecavüzünden Anadolu'yu korumuş oldu. 1237 yılında zehirlenerek öldü.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246)

- ✚ II. Gıyaseddin yetesiz bir hükümdardı.

- ✚ Başlangıçta komutanlarından Saadeddin Köpek'in tesirinde kalarak birçok hatalar yaptı.
- ✚ Bunlardan biri Harezmi Beyleri'nden ve Selçuklu hizmetine girmiş olan Kayı Han'ın öldürülmesidir.
- ✚ Bu olay Harezmi birliklerinin isyanına sebep olduğu gibi devleti uzun zaman uğraştırdı.
- ✚ Daha sonra Saadeddin Köpek'i öldürttüyse de arkadan patlayan Baba İshak İsyanı (1239) devleti çok sarstı.
- ✚ Anadolu'daki olayları dikkatli bir şekilde takip eden Moğollar'ın Azerbaycan Valisi Baycu Noyan, Anadolu'ya girerek Selçuklu ordusunu 1243 Temmuzunda Köse Dağı denilen yerde ağır bir yenilgiye uğrattı.
- ✚ Bu savaş Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasına sebep oldu.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Yıkılması

- II. Gıyaseddin Keyhüsrev'den sonra işbaşına geçen hükümdarlar beylerin, komutanların elinde birer oyuncaktan farksızdı.
- 1256 yılında Anadolu'da büyük katliamlar yapan Moğollar'la Vezir Muinüddin Süleyman Pervane anlaşarak devleti Kızılırmak sınır olmak üzere ikiye ayırdı.
- 1261 yılında Moğol zulmüne karşı Karamanoğulları ayaklandılar.
- 1276 tarihinde Hatiroğulları gene Moğollar'a karşı ayaklandı ancak başarılı olamadı.
- Bu hareketi destekleyen Mısır Türk Memlûk Sultanı Baybars Kayseri'ye kadar geldiyse de Anadolu'dan istediği yardımı göremedi.
- 1277 yılında Karamanoğlu Mehmed Bey, Selçuklu şehzâdesi Alâaddin Siyavuş'u Konya'da tahta çıkarmak üzere hareket ettiyse de başaramadı.
- Bu olay tarihlerde "Cimri Olayı" olarak nitelendirilmektedir.
- XIII. yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'da Türkmen Beylikleri birer birer bağımsızlıklarını ilân etmeye başladılar.

Kaynak: <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/anadolu-selcuklu-devleti--1077-1308->